

מחלוקת רמב"ם רמב"ן תפילה דרבנן או דאורייתא?

אליה אסרף

ראשי פרקים:

פתיחה

שיטת הרמב"ם

שיטת הרמב"ן

סיכום ביניים

התעמקות בשיטת הרמב"ן

הלכה למעשה ונפקא מינות

פתיחה

במאמר זה אנסה אסקור למחלוקת הרמב"ם והרמב"ן בסוגיית תפילה - מדאורייתא או מדרבנן. אנסה לתת מבט מלמעלה לסוגייה בגמרא, לסקור את שיטות הראשונים בנושא, להציג קושיות מהאחרונים על כל שיטה, ולתת מבט מחודש על שורש המחלוקת.

בגמרא נאמר:

דרש רבי שמלאי: שש מאות ושלוש עשרה מצוות נאמרו לו למשה, שלש מאות וששים וחמש לאוין כמנין ימות החמה, ומאתים וארבעים ושמונה עשה כנגד איבריו של אדם. אמר רב המנונא: מאי קרא? תורה צוה לנו משה מורשה (דברים לג, ד), תורה בגימטריא שית מאה וחד סרי [611] הוי, אנכי ה' אלוהיך ולא יהיה לך אלוהים אחרים על פני הגבורה שמענום.¹

מכאן למדים כי ישנן תרי"ג מצוות, אך הפוסקים נחלקו באופן מניין המצוות המדויק.² אחד הפוסקים המרכזיים שעסק במניין המצוות הוא הרמב"ם ב'ספר המצוות', חיבור שבו מנה את מצוות התורה על פי שיטתו, אך מניין המצוות של הרמב"ם אינו קונצנזוס, ואחד מהחולקים

1 בבלי מכות כג ע"ב-כד ע"א

2 לדוג' רמב"ם, רמב"ן, סמ"ג, סמ"ק, ספר החינוך ועוד.

על מניין זה הוא הרמב"ן שהשיג על שיטת הרמב"ם במניין המצוות.

הרמב"ם קבע מספר כללים למניין המצוות, ואחד הכללים הוא שאין למנות מצוות כלליות³, דהיינו מצוות בתורה שמהוות עקרונות כלליים ולא מצוות פרטיות שמתייחסות למעשה מסוים אחד. לפיכך, לדוגמא, הוא אינו כולל במניין המצוות את החובה לעבוד את ה'.

אחת המחלוקות הכולטות בין הרמב"ם לרמב"ן עוסקת במצוות התפילה. לדעת הרמב"ם, החיוב להתפלל הוא מדאורייתא. ואילו לדעת הרמב"ן החיוב להתפלל בחיי היומיום הוא מדרבנן, ואילו בעת צרה החיוב להתפלל מדאורייתא.

שיטת הרמב"ם

בתחילת ספר המצוות (עשה ה), קובע הרמב"ם שהחיוב להתפלל הוא מדאורייתא, על בסיס הפסוקים: "וְעַבַּדְתָּם אֵת ה' אֱלֹהֵיכֶם" (שמות כג, כה), "וְאֵתוּ תַעֲבֹדוּ" (דברים יג, ה), "וְאֵתוּ תַעֲבֹד" (דברים ו, ג), "וְלַעֲבֹדוּ" (דברים יא, ג). הרמב"ם מבסס את דבריו על דברי הספרי⁴, הקובע כי "לעבדו - זו תפילה". מכאן שלמרות שעבודת ה' היא מושג כללי, חז"ל גילו לנו שהכוונה כאן היא לתפילה⁵.

הרמב"ם בספר המצוות (עשה י), ביאר שהחיוב להתפלל בכל יום הוא מדאורייתא. אך פרטי המצווה - זמני התפילות, מספרן ונוסחן - נקבעו על ידי חכמים. לדעתו, מדאורייתא יש חובה להתפלל פעם ביום בלבד, באופן הכולל שלושה יסודות: שבח, בקשה והודיה. אך כאמור, כמות התפילות ביום, זמניהן והנוסח המדויק שלהן הם מתקנת חכמים⁶.

שיטת הרמב"ן

הרמב"ן חולק על הרמב"ם ומקשה שלוש קושיות עיקריות:

בגמרא (ברכות כא ע"א) נאמר כי בעל קרי קורא קריאת שמע ומברך ברכת המזון שחיובן הינו

3 ספר המצוות, שורש רביעי

4 דברים יא, ג

5 אנחנו קוראים כל יום בק"ש "ולעבדו בכל לבבכם" (דברים יא, ג) ושואל הל"מ מדוע לא השתמש הרמב"ם בפסוק הזה בתור מקור ועונה שהרמב"ם מחפש מקום בו ישנו ציווי והפסוק "ולעבדו בכל לבבכם" (דברים יא, ג) זה חלק מסיפור שמספרת התורה.

6 הלכות תפילה א א-ג

7 השגות הרמב"ן לספר המצוות, עשה ה

מדאורייתא, אך אינו מתפלל. לכן, אם תפילה הייתה חובה מדאורייתא, מדוע אין הוא מחויב בה? אדם שיש לו ספק אם קרא קריאת שמע - חוזר וקורא, אך אם יש לו ספק אם התפלל - אינו חוזר ומתפלל (ברכות כא ע"א). מכאן שהתפילה אינה חובה מהתורה.

אדם שהתיישב לאכול ולא התפלל אינו נדרש להפסיק את סעודתו, בניגוד למצוות נטילת לולב, שם עוצרים את הסעודה כדי לקיימה (סוכה לח ע"א). מסקנת הגמרא היא כי ההבדל נובע מכך שלולב הוא מצווה מדאורייתא, ואילו תפילה היא מדרבנן.

הרמב"ן טוען מסברא שאין סיבה לומר שתפילה חייבת להיות יומיומית. מדוע נקבע החיוב דווקא פעם ביום ולא פעם בשבוע או פעם בשנה, הרי אין לרמב"ם מקור לכך שיש חיוב בתפילה פעם ביום. יתר על כן, הגמרא (ראש השנה לה ע"א) מציינת כי רב יהודה היה מתפלל פעם בשלושים יום בלבד, משום שהיה עסוק בלימוד תורה. כמו כן, בגמרא (שבת יא ע"א) נאמר כי תלמידי חכמים היו עוצרים את לימודם לקריאת שמע אך לא לתפילה.

באשר לפירוש הפסוק "לעבדו - זו תפילה" שמובא בספרי, הרמב"ן מציע שתי אפשרויות: ייתכן שמדובר רק באסמכתא. כלומר, דרשה מדרבנן שאינה מחייבת מהתורה אלא נשענת על הפסוקים.

לחלופין, ייתכן שהכוונה היא שהתפילה ולימוד התורה הם דרכים לעבוד את ה'.

לסיכום, לדעת הרמב"ן, החיוב להתפלל מדאורייתא חל רק בעת צרה. שנאמר: "וְכִי תִבְאוּ מִלְחָמָה בְּאֶרְצְכֶם עַל הַצָּר הַצָּר אֶתְכֶם וְהִרְעַתְם בְּחַצְצֹרֹת וְנִזְכַּרְתֶּם לִפְנֵי ה' אֱלֹהֵיכֶם" (במדבר י, ט).⁸

תירוצי קושיות הרמב"ן - כסף משנה (כ"מ) והמגילת אסתר:

הרמב"ן הקשה שלוש קושיות מהתלמוד, ורבים מהראשונים והאחרונים הביאו תירוצים לכך. הכ"מ מתייחס לקושיות אלו ומציע מספר תירוצים:

לגבי קושיית בעל קרי - הכ"מ מציע כי כאשר נאמר בגמרא שבעל קרי אינו מתפלל, הכוונה היא שאינו מתפלל תפילת שמונה עשרה, אך ברור כי הוא מתפלל בדרך אחרת.⁹ נוסף על כך, חכמים יכולים לעקור מצווה מסוימת במקרים מסוימים. עם זאת, תירוץ זה נתפס כדחוק, שכן העיקר חסר מן הספר.

לגבי ספק תפילה - הכ"מ מצייין שיתכן שהדיון בגמרא עוסק במקרה שבו האדם כבר התפלל

8 גם הרמב"ם מסכים שיש מצווה כזו ומביא אותה במקום אחר.

9 וכן כותב גם המגילת אסתר (מגילת אסתר, מצוות עשה ה)

פעם אחת באותו יום, ולכן התפילה השנייה היא מדרבנן בלבד. לחלופין, ניתן לומר שהכוונה היא שהוא אינו חוזר להתפלל שמונה עשרה, אך עליו לומר תפילה קצרה. אולם גם כאן התירושים נתפסים כדחוקים שהרי לא כתוב בגמרא שזו הסיטואציה.

לגבי מי שהתיישב לאכול - הכ"מ מעלה שני תירושים: האחד, שהאדם כבר התפלל באותו יום ולכן אינו מחויב בתפילה נוספת מדאורייתא; והשני, שמדובר במקרה שבו התחיל לאכול סעודה קטנה ולא ייגמר זמן התפילה לפני שתיגמר הסעודה. אולם, גם תירושים אלה נראים דחוקים. שהרי על פי הסברא, במקרה כזה היה צריך להמשיך לאכול גם במקרה שבו עדיין לא נטל לולב¹⁰.

קושיית השאגת אריה ותירוץ הצ"ח

השאגת אריה מקשה על תירוץ הכ"מ¹¹. בנוסף, אחרונים רבים ניסו ליישבם בדרכים שונות, כפי שיידון בהמשך.

השאגת אריה מקשה על הכסף משנה, שסבר כי בעל קרי אינו מתפלל תפילת שמונה עשרה, אך כן מתפלל תפילה לבחירתו ומברך ברכת המזון. השאגת אריה טוען שאם נאמר שחייב להתפלל הוא מדאורייתא, הרי שכפי שבתפילה ניתן להסתפק בצורת תפילה שאינה תפילת שמונה עשרה, כך גם לברכת המזון היה צריך להיות נוסח מקוצר. אך אנו רואים שבעל קרי מחויב לומר את כל נוסח ברכת המזון כרגיל, מה שמעורר קושי על עמדת הכסף משנה.

הצ"ח מנסה לתרץ את הקושיה וטוען שקיים הבדל עקרוני בין תפילה לברכת המזון. ברכת המזון כוללת ברכות שהתורה עצמה ציוותה, וחכמים רק יצקו בהן תוכן נוסף. לעומת זאת, בתפילה התורה הגדירה רק שלוש יסודות: שבח, בקשה והודיה, אך לא הגדירה נוסח המדויק. חכמים הם אלו שעיצבו את התפילה כפי שהיא מוכרת לנו היום. מכאן ניתן להבין מדוע בתפילה יש מקום להקל על בעל קרי ולא לחייבו בתפילת שמונה עשרה, ואילו בברכת המזון עליו לומר את הנוסח בשלמותו.

יתר על כן, הצ"ח מוסיף שברגע שהאדם קורא קריאת שמע וברכותיה, הוא יוצא ידי חובת תפילה מדאורייתא. שהרי קריאת שמע וברכותיה כוללות את שלושת המרכיבים הנדרשים בתפילה: שבח, בקשה והודיה.¹²

10 שו"ת שאגת אריה, סימן יד

11 שו"ת שאגת אריה, סימן יד

12 למשל: שבח - מצמיח ישועות. בקשה - תן בליבנו בינה להבין. הודיה - ובנו בחרת מכל עם ולשון.

סיכום ביניים

כאמור, ישנה מחלוקת עקרונית בין הרמב"ם לרמב"ן בנוגע לחיוב התפילה. לדעת הרמב"ם, ישנו חיוב יומי להתפלל מדאורייתא. ואילו לדעת הרמב"ן החיוב חל רק בעת צרה, שכן תפילה נתפסת כחסד ה' ולא כחובה יומית.

הרמב"ן הביא שלוש קושיות עיקריות כנגד הרמב"ם:

1. בעל קרי חייב בקריאת שמע אך לא בתפילה.
 2. ספק קרא קריאת שמע חוזר ואילו ספק התפלל אינו חוזר.
 3. ומי שהתיישב לאכול אינו מפסיק לתפילה אך כן מפסיק לנטילת לולב.
- התירוצים לקושיותיו של הרמב"ן כפי שהובאו בכסף משנה, במגילת אסתר ובצל"ח, מנסים להסביר את שיטת הרמב"ם, אך חלקם נדמים דחוקים.

התעמקות בשיטת הרמב"ן

הרמב"ן טען כי יש חובה להתפלל רק בעת צרה, ונשאלו על כך שתי שאלות מרכזיות: האם כאשר הרמב"ן אומר "עת צרה", הוא מתכוון לעת צרה של כל יחיד ויחיד, או שמא מדובר בעת צרה של כלל ישראל בלבד?

מה ההיגיון לחייב תפילה דווקא בעת צרה? לכאורה, ראוי היה שהציווי יהיה הפוך - דווקא כאשר הכל טוב יש צורך בציווי שיחייב אותנו להתפלל, בעוד שבשעת צרה האדם יתפלל ממילא.

להתפלל ב"עת צרה" - של מי?

האחרונים דנו בכוונת הרמב"ן ל"עת צרה", האם מדובר בעת צרה של האדם הפרטי או אולי של עם ישראל, לדעת בעל 'ספר החינוך': "מי שצר לו ולא קרא אל ה' להושיעו, ביטל עשה זה כדעת הרמב"ן ז"ל, ועונשו גדול מאד שהוא כמסיר השגחת השם מעליו"¹³. כלומר, בעל 'ספר החינוך' מסביר כי הציווי להתפלל בעת צרה אינו חל רק על כלל ישראל, אלא גם על כל אחד ואחד. לדעתו, אם אדם אינו מתפלל בעת צרתו, הדבר מעיד כביכול על כך שהוא מסיר מעליו את השגחת ה', משום שהוא מראה בהתנהגותו שאין הוא מאמין שה' יכול לעזור לו.

נוסף על דברי בעל 'ספר החינוך', גם הראי"ה קוק מסביר שלפי שיטת הרמב"ן יש חיוב להתפלל

גם בצרה של כל אחד באשר הוא. ההסבר לכך הוא שבעת צרה ה' מצפה מאיתנו להתאמץ ככל יכולתנו כדי להסיר מעלינו את אותה צרה. לעומת זאת, התפילה היומיומית איננה נועדה לפתור בעיות מיידיעות, אלא נועדה כדי להזכיר לנו את הקשר שלנו עם ה'.

מדוע החיוב אינו הפוך?

השאלה הגדולה על הרמב"ן היא מה הסברא שיהיה חיוב רק בעת צרה? לכאורה היה צריך להיות הפוך - הרי בעת צרה ברור שהאדם יתפלל ואין צורך בציווי. אך בשגרה יש היגיון לחייב את האדם לזכור את ה'.

הרמב"ם מתייחס לשאלה זו בכך שהוא מחלק את המצוות שלו לקטגוריות שונות. במורה נבוכים (ג, לו) הוא מסביר שכל המצוות הכלולות בהלכות יסודי התורה הן מצוות שההיגיון מחייב אותן. הוא כותב: "כי אם לא תהיה שם חכמה לא יהיה שם מעשה טוב ולא דעת אמיתי." במצוות אלה הוא כולל התנהגות בענווה, הימנעות משבועת שקר ועוד - וביניהן גם את הציווי לצעוק לה' בעת צרה. לדעת הרמב"ם, אדם שאינו זועק לה' בעת צרה למעשה כופר בעזרה האלוקית, ולכן יש צורך בציווי מיוחד על כך.

בנוסף, במורה נבוכים (ג, מד) מבאר הרמב"ם שמטרת המצוות הכתובות בספר אהבה היא לזכור את ה' תמיד ולהעמיק את יראתו ואהבתו. לדבריו, התפילה היומיומית אינה רק תחינה לעזרה אלא גם חלק מבניית הקשר עם ה'. "שכוונת העבודות ההם זיכרון ה' תמיד ויראתו ואהבתו ושמירות המצות כולן, ושיאמין בהשי"ת מה שהוא הכרחי לכל בעל דת שיאמינהו." נראה מדברי הרמב"ם שלדעת הרמב"ן, אי-תפילה בעת צרה קרובה לכפירה בה', אולם הימנעות מתפילה ביומיום היא בעייתית, אך אינה בגדר איסור.

האם יכול להתקיים קשר בלי לדבר?

האחרונים התקשו עם תירוץ הרמב"ם, שהרי איך הגיוני שאדם יכול להיות בעל אמונה וקשר עם הקב"ה ללא שום שיח יומיומי?!

בעל 'ערוך השולחן' הקשה על תירוץ הרמב"ם, ושאל: איך הגיוני לקיים את מצוות אהבת ה' ללא תפילה?! ועקב הדוחק הגדול שבשאלה זו נאלץ בעל 'ערוך השולחן' לומר שהרמב"ן סובר שמדאורייתא צריך להתפלל, והוא פשוט לא מנה את המצווה הזו¹⁴.

גם הגר"ח מבריסק התקשה בכך, ויישב שגם לרמב"ן הציווי הוא מדאורייתא, אך החיוב הוא

מדרכבנן, דהיינו, האדם מצווה לעבוד את ה' מדאורייתא ותפילה היא אחת מהדרכים לעבוד את ה', ולא הדרך הבלעדית. לכן לא חייבים להתפלל מדאורייתא כל יום. אבל הקשה על כך הרב עובדיה בשו"ת 'יביע אומר'¹⁵, שהרי אם כך היית צריך ללמוד את החידוש הזה שתפילה זה דרך לעבוד את ה' מהספרי שאמר: "ולעבדו בכל לבבכם" איזוהי עבודה שבלב? זוהי תפילה!". אבל הקושיא הזו נדחית מהר מאוד שהרי כתוב זוהי תפילה, דהיינו היא בלבד!

בעקבות הקושי בתירוץ ערוך השולחן והגר"ח מבריסק, אנסה להציע תירוץ אחר ליישוב דברי הרמב"ן מתוך מחלוקת אחרת של הרמב"ם והרמב"ן.

האם יש מקור מן התורה להקשיב לתלמידי חכמים?

מצאנו כמה מצוות דרבנן שנמנו על ידי הגאונים כחלק מתרי"ג מצוות. למשל, מצוות כמו מקרא מגילה או נר חנוכה. הרמב"ם מציע את האפשרות שהגאונים מנו מצוות מדרכבנן כיוון שאנו מחויבים מהתורה לקיים מצוות אלו, כתוצאה של מצוות העשה - "וְשָׁמַרְתָּ לַעֲשׂוֹת כְּכָל אֲשֶׁר יֹרֶדְךָ" (דברים יז, י) ומחלואו "לא תסור מן הַדְּבָר אֲשֶׁר יִגִּידוּ לְךָ יְמִין וּשְׂמָאל" (דברים יז, יא). הרמב"ם מקשה על הגאונים, וטוען שלפי זה היה עליהם למנות את כל המצוות דרבנן, ולא ניתן לבחור חלק מהמצוות ולהתעלם מחלק אחר. הרמב"ן לעומת זאת חלק על הנחת המוצא המובלעת בדברי הרמב"ם, לפיה קיום תקנות וגזירות של חכמים הוא חלק ממצוות אלו של התורה, ומקשה עליו שאילו היה מדובר במצווה מן התורה, לא היה הבדל במעמד ההלכתי בין מצוות דאורייתא למצוות דרבנן¹⁶ (ספר המצוות, שורש ראשון). מנגד, יש קושיא חזקה לא פחות על הרמב"ן, שהרי לפיו אין מקור סמכות לדברי חכמים, אז אין סיבה שנקשיב להם כלל!

הרב קוק מתרץ את הקושיא הזו:

והרי אנו חייבים גם כן במצות שהן ודאי מדרכבנן. שמא תאמר 'לא תסור' הוא מן התורה, הרי כמה מרבתינו סבירא ליה דאינו כי אם אסמכינהו רבנן אלאו ד'לא תסור', וכיון שהוא לדבריהם אסמכתא יסוד החיוב מנין? אלא, הדבר הזה הוא ממושכלות הפשוטות שחובת האומה בכללה להתנהג אחרי זקניה וחכמיה. וחובת היחידים שבאומה להתנהג על פי המרכז הפשוט בכללה. וזאת היא ודאי חובת דין תורה ממש, והיא למעלה מכל חובה, עד שראויה להיות יסוד לכל חובה קדושה.¹⁷

15 שו"ת יביע אומר ג, או"ח, ח

16 ישנם מספר תירוצים לרמב"ם, כגון, חכמים התנו על מצוותיהם ויצרו להן מעמד קל יותר (הרמב"ן ספר המצוות, שורש ראשון; דרשות הר"ן, דרוש ז ודרוש יג), או בכך שלא עוברים על מצוות התורה אלא אם כן מתכוונים למרוד בדברי חכמים, או בכך שאמנם חובה עלינו מן התורה לעשות את דברי חכמים אך עיקר המצווה הוא לשמוע את דבריהם ולא למרוד בהם (משך-חכמה דברים יז, א).

17 הרב קוק לנבוכי הדור, פרק וי. תשובה נוספת: מגילוי של רצון ה' בדבריהם (ר' אלחנן וסרמן קובץ-שיעורים,

טוען הרב קוק שדבר פשוט הוא שיש סמכות לתלמידי חכמים, עד כדי כך שלא צריך להביא על לכך ציווי מן התורה.

לפי הרמב"ן אין חיוב להתפלל ביומיום - האומנם?!

לאור תרוצו של הראי"ה קוק, שמחדש שיש דברים שמרוב פשטותם אין צורך בציוויים המפורש, לדעתי כך סובר גם הרמב"ן לגבי חיוב תפילה בכל יום, וישנן ראיות רבות לדבר.

ראשית, אומר בעל 'ערוך השולחן':

איך אפשר לומר שלא נתפלל כלל לאבינו שבשמים והרי עבודה היא אחת משלשה עמודי העולם ועתה בעוונותינו הרבים שאין לנו מקדש לא נשאר לנו רק תפלה ואנחנו כעיני עבדים אל יד אדוניהם איך אפשר שלא נתחנן לפניו יתברך בכל יום.¹⁸

לכל אדם שמאמין בה' התפילה היא עמוד התווך המרכזי של האמונה שלו, איך אפשר לא לעמוד מול ה' ולדבר איתו?!

יתר על כן, אמר הרמב"ן: "ועיקר הכתוב ולעבדו בכל לבבכם, מצות עשה שתהיה כל עבודתנו להשי"ת בכל לבבנו כלומר ככוונה רצויה שלימה לשמו ובאין הרהור רע, לא שנעשה המצות בלא כונה או על הספק אולי יש בהם תועלת".¹⁹ הרמב"ן אומר במפורש שצריך לעשות מה שאנחנו עושים בלב שלם בלי שום ספקות! איך הגיוני שהאדם לא יסתפק באמונתו בה' כאשר הוא לא מדבר איתו בכלל? גם אם כל מה שהאדם עושה הוא עבודת ה' טהורה אבל בלי שום השגה על השי"ת, זה לא ילך. איך אפשר להיות נאמן למישהו בלי לדבר איתו? כשחיילים חוזרים מהצבא אחרי שבועיים כל מה שבראש שלהם זה ההורים שלהם, זה הכי בסיסי בעולם! בנוסף לכך, ראינו שיש מחלוקת בין הרמב"ם לרמב"ן על מקור הסמכות של תלמידי חכמים. כדי ליישב את הקושיא על הרמב"ן²⁰ טען הרב קוק:

הדבר הזה הוא ממושכלות הפשוטות שחובת האומה בכללה להתנהג אחרי זקניה וחכמיה. וחובת היחידים שבאומה להתנהג על פי המרכז הפשוט בכללה. וזאת היא ודאי חובת דין תורה ממש, והיא למעלה מכל חובה, עד שראויה להיות יסוד לכל חובה קדושה.²¹

קונטרס דברי סופרים, סימן א, יב-כח)

18 ערוך השולחן או"ח סימן פט, ה

19 השגות הרמב"ן לספר המצוות, מ"ע ה

20 שאין מקור לכך שיש סמכות לתלמידי חכמים.

21 לנבוכי הדור, שם

לכן, אציע את התירוץ הזה גם בסוגייתנו. התפילה היא דבר כל כך יסודי באומה שלנו עד כדי כך שהתורה לא צריכה לצוות עליה באופן ישיר, ויש לכך ראיות רבות.

ראשית, בדרך כלל הרמב"ם הוא השכלי בעוד הרמב"ן הוא המיסטי, ובמחלוקתנו זה בדיוק ההפך בהתאם לכל שאר התירוצים שהצגתי לעיל. ועל פי התירוץ שאני מציע יוצא שדבריהם דומים יותר לדרכם.

יתרה מזאת, ראינו שהרמב"ן סובר שיש מצווה מדאורייתא להתפלל בעת צרה. אנחנו יודעים שיש עת צרה לישראל כאשר אין ישראל עושים רצונו של מקום, ואולי מתוך כך אפשר להבין למה הרמב"ן אמר שיש מצווה מדאורייתא להתפלל בעת צרה בלבד. לרמב"ן פשוט שצריך להתפלל ביומיום עד כדי כך שלא צריך לכתוב את זה, אולם ברגע שישראל לא קיימו את הדבר שכל כך ברור שצריך לעשות, להתפלל, הם מקבלים עונש או במילים אחרות, עת צרה. ה' רואה שלא מימשנו את הזכות הבסיסית שלנו להתפלל ביומיום ולכן הוא מביא לנו צרה שתחייב אותנו להתפלל. שתחייב אותנו לזכור מה המקור שלנו שממנו אנו יונקים.

לצורך העניין אביא משל. אב קנה לבנו שעבר לפנימייה חדשה טלפון כדי שיוכל בנו לדבר איתו מרחוק. בתחילה הבן התקשר לאביו כל יום, עד שלאט לאט הבן הסתגל לפנימייה החדשה והתקשר פחות לאביו. בעקבות כך החליט האב להפסיק לשלם את התשלום לפנימייה, למחרת קיבל האב שיחת טלפון מבנו, ובה שאל הבן את אביו מדוע הוא ביטל את התשלום לפנימייה. ענה לו האב: "כדי שתזכור שבזכותי אתה נמצא בה". הנמשל ברור, הקב"ה נתן לנו את הזכות להתפלל וברגע שלא מימשנו אותה תהיה לנו עת צרה שתחייב אותנו לנצל את הזכות הזו, כי ה' קורה לנו ורוצה אותנו.

הלכה למעשה

מרבן השולחן ערוך פסק כמו הרמב"ם, שהחוב הוא מדאורייתא להתפלל פעם ביום, בעוד שהמשנה ברורה פסק כמו הרמב"ן שהמצווה להתפלל הנה מדרבנן.

אבל לכ"ע צריך להתפלל 3 תפילות ביום מדרבנן, אז איך זה משפיע עלינו?

הנפקא מינה הראשונה והמרכזית ביותר היא בנוגע לתפילת נשים, לדעת השו"ע זאת לא מצוות עשה הזמן גרמא, ולכן נשים חייבות בתפילה אחת ביום. מנגד לדעת המ"ב הסיבה שצריך להתפלל הינה משום שזה רחמי ה' עלינו ולכן אין הבדל בין נשים לגברים, ונשים יהיו חייבות 3 תפילות ביום. (שו"ע או"ח קו, ב)

נפקא מינה נוספת היא במקרה שבו אדם לא התפלל כמעט יום שלם ויש מולו עכשיו תפילה או מצווה אחרת. לדעת השו"ע יש חיוב מדאורייתא להתפלל תפילה אחת ביום ולכן צריך להתפלל לפני המצווה האחרת. בעוד שלפי המ"ב זה בחירה של האדם איזה מצווה הוא יקיים. (פרי מגדים, או"ח, ריש סימן פט)

